

Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej

Tematem niniejszego elaboratu są kary, które zostały zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Zarówno w przypadku pięciu przestępstw wymienionych w aktualnym Kodeksie prawa kanonicznego (kan. 1367, 1370 § 1, 1378 § 1, 1382, 1388 § 1)¹, jak i w przypadku przestępstwa, które podaje Dekret ogólny² Kongregacji Nauki Wiary z dnia 19 grudnia 2007 roku oraz dokument³ tej samej kongregacji z dnia 21 maja 2010 roku, przewidziana jest kara ekskomuniki *latae sententiae*, z której zwolnić może jedynie Stolica Apostolska. W celu ułatwienia analizy zagadnienia zawartego w temacie warto przypomnieć niektóre pojęcia prawno-kanoniczne, takie jak przestępstwo, kara kanoniczna, ustanie kary czy zwolnienie z kary. Po ich przedstawieniu zostaną omówione poszczególne przestępstwa, tzn. profanacja postaci konsekrowanych, przymus fizyczny wobec biskupa Rzymu, rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko VI przykazaniu Dekalogu, udzielenie sakry biskupiej bez upoważnienia papieskiego, bezpośrednie naruszenie tajemnicy spowiedzi, usiłowanie udzielenia/przyjęcia święceń w przypadku kobiety, za których popełnienie przewidziano wspomnianą karę ekskomuniki *latae sententiae*, z której zwolnienie jest zarezerwowane Stolicy Apostolskiej.

¹ Por. D. Borek, „*Delicta reservata*” – „*iter*” historyczny, skrypt – cz. 1, Warszawa 2013/2014, s. 16.

² Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum generale *De delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris* (19.12.2007), „*Acta Apostolicae Sedis*” 100 (2008), s. 403.

³ Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.2010), „*Acta Apostolicae Sedis*” 102 (2010), s. 423–424.

1. Przestępstwa

Według Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 roku „pod nazwą przestępstwa w prawie kościelnym należy rozumieć naruszenie zewnętrzne i moralnie poczytalne (odpowiedzialne) prawa, do którego jest dołączona sankcja kanoniczna” (kan. 2195 § 1). Chociaż Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku generalnie pomija formułowanie definicji, to jednak pojęcie przestępstwa można wywnioskować z kan. 1321, który w sposób pośredni określa przestępstwo jako naruszenie zewnętrzne ustawy lub nakazu karnego, poważnie (ciężko) obciążające odpowiedzialnością naruszającego ustawę lub nakaz na skutek winy umyślnej lub nieumyślnej⁴.

Jednym z głównych elementów tworzących pojęcie przestępstwa jest element przedmiotowy o charakterze jurydycznym, tzn. w ramach systemu prawnego **do ustawy powinna być dołączona sankcja karna**. Nie można zrozumieć przestępstwa bez ustawy, która nie przewidywałaby przestępstwa: *Nullum crimen sine legge*. W konsekwencji naruszenie ustawy pozbawionej sankcji (np. opuszczenie Komunii Świętej „rocznej” [kan. 920 KPK]) jest grzechem pod względem moralnym i duchowym, ale pod względem jurydycznym ani nie jest przestępstwem, ani nie może być karane, z wyjątkiem przypadku przewidzianego w kan. 1399 KPK⁵. Dlatego można powiedzieć, że każde przestępstwo jest grzechem, ale nie każdy grzech jest przestępstwem⁶. Grzech jest nadużyciem wolności, której Bóg udzielił ludziom, aby mogli Go kochać oraz miłować się wzajemnie (KKK 387)⁷. Każdy grzech, nawet najmniejszy, nie tylko jest raną zadaną jedności Ciała Chrystusa (KKK 817), ale także szkodzi komunii miłości (1 Kor 12, 26–27), jaka istnieje między trzema stanami w Kościele, to znaczy „między tymi, którzy pielgrzymują na ziemi, zmarłymi, którzy jeszcze oczyszczają się, oraz tymi, którzy cieszą się już szczęściem nieba” (KKK 953–954, 962). Kto popełnia grzech, zawsze narusza lub zrywa wspólnotę braterską z Kościołem, z innymi ludźmi, z całym stworzeniem, a także z samym sobą w głębi własnego ja (KKK 1469)⁸.

4 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, Roma 1996, s. 596–597; L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Roma 1994, s. 410.

5 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 691–692; L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 410.

6 Por. K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem. Aspekty prawne i teologiczne, w: Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, B. Pieron, Lublin 2014, s. 114.

7 Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994 [dalej: KKK].

8 Por. Jan Paweł II, *adhort. apost. Reconciliatio et poenitentia*, 31.

Innym ważnym elementem przedmiotowym wchodzącym w skład pojęcia przestępstwa jest **naruszenie zewnętrzne ustawy** lub **nakazu karnego**. Czyny tylko wewnętrzne nie są przedmiotem żadnej sankcji: *Cogitationis poenam nemo patiatur* (*Myśl czy zamiar nie podlega żadnej karze*). Sentencja (wyrok) nawet najbardziej uzasadniona nie może być wydana za czyny, które mają jedynie charakter wyłącznie wewnętrzny. Jednak trzeba wziąć pod uwagę, że naruszenie „zewnętrzne” nie znaczy „publiczne”, bowiem naruszenie zewnętrzne może być także „ukryte”⁹.

Podstawowym elementem koncepcji przestępstwa jest **odpowiedzialność** winnego za winę umyślną lub nieumyślną (*ex dolo vel ex culpa*). Ten element podmiotowy przestępstwa oznacza odpowiedzialność winnego za rozmyślne powzięcie decyzji o przekroczeniu (naruszeniu) ustawy lub nakazu, albo odpowiedzialność za winę nieumyślną na skutek zaniedbania należytej staranności, jeśli tak postanawia ustawa lub nakaz (kan. 1321 § 1 KPK). Na forum zewnętrznym odpowiedzialność jest zawsze domniemana, „chyba że co innego by się okazało” (kan. 1321 § 3 KPK)¹⁰. Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, wymieniając różne przekroczenia i naruszenia ustaw i nakazów kanonicznych, podzielił je w drugiej części szóstej księgi na kilka grup przestępstw, które odpowiadają kolejno następującym tytułom: tytuł I – przestępstwa przeciwko religii i jedności (kan. 1364–1369); tytuł II – przestępstwa przeciwko władzy kościelnej i wolności Kościoła (kan. 1370–1377); tytuł III – uzurpacja kościelnych zadań oraz przestępstwa w ich wykonaniu (kan. 1378–1389); tytuł IV – przestępstwo fałszu (kan. 1390–1391); tytuł V – przestępstwa przeciw specjalnym obowiązkom (kan. 1392–1396); tytuł VI – przestępstwa przeciwko życiu i wolności człowieka (kan. 1397–1398)¹¹.

2. Kary kanoniczne

Kościół ma prawo wymierzać kary tym wiernym, którzy popełniają przestępstwo (kan. 1311 KPK). Kara kościelna, która może być nałożona (wymierzona) przez prawowitą władzę, zgodnie z celem nadprzyrodzonym Kościoła jest pozbawieniem dobra duchowego (np. pozbawienie sakramentów) lub dobra doczesnego dotyczącego np. usunięcia z urzędu czy odwołania tytułu honorowego (kan. 1312

⁹ Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 410.

¹⁰ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 596.

¹¹ Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 1101–1102.

§ 2 KPK)¹². Wszystkie kary kościelne mają zasadniczo funkcję i cel duszpasterski, ponieważ zmierzają z samej ich natury do poprawy i właściwego wychowania winnego, do naprawienia skandalu, jak również do przywrócenia porządku i dyscypliny we wspólnocie kościelnej (kan. 1341 KPK). Aktualny Kodeks na określenie kar poprawczych i kar ekspiacyjnych, a także środków karnych i pokut używa wspólnego terminu „sankcje” (sankcje karne, sankcje kanoniczne), którym poświęca cały czwarty tytuł pierwszej części księgi VI (kan. 1331–1340). Poza tym wiele kar kanonicznych, które wymienia KPK, można podzielić na kilka grup: 1. kary poprawcze i kary ekspiacyjne; 2. kary *ferendae sententiae* i kary *latae sententiae*; 3. kary określone i kary nieokreślone; 4. kary obowiązkowe i kary nieobowiązkowe; 5. kary zarezerwowane i kary niezarezerwowane¹³.

W obowiązującym kodeksie obecne są trzy **kary poprawcze**, czyli **cenzury**: **ekskomunika** (kan. 1331 KPK); **interdykt** (kan. 1332 KPK); **suspensa** (kan. 1333–1334 KPK)¹⁴. Ich głównym i bezpośrednim celem jest poprawa winnego. Wymienione kary przede wszystkim zawierają zakaz otrzymania (lub sprawowania) wszystkich lub niektórych dóbr, które Kościół udziela swoim wiernym, a szczególnie przyjmowania sakramentów. Natomiast w przypadku duchownych suspensa pociąga za sobą zakaz sprawowania wszystkich lub niektórych aktów urzędowania. Ekskomunika powoduje utratę komunii w jej wymiarze jurydycznym i społecznym, jednak nie szkodzi ona komunii mistycznej z Kościołem i z Chrystusem, którą traci się przez grzech¹⁵. Następną karą poprawczą jest interdykt, który pozbawia udziału w określonych dobrach duchowych Kościoła, jednak bez wpływu na utratę komunii kościelnej. Zasadniczo temu, kto jest ukarany interdyktem, zakazuje się dwóch rzeczy: czynnego uczestniczenia we mszy świętej lub innej ceremonii związanej z kultem; sprawowania sakramentów i sakramentaliów lub ich przyjęcia¹⁶. Trzecią cenzurą jest suspensa, którą stosuje się jedynie do duchownych. Jej celem jest zakaz wykonywania

¹² Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 583–587.

¹³ Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 878–879.

¹⁴ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 614–623.

¹⁵ Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 1107–1109; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 120–121.

¹⁶ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 618–620; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 122–124.

aktów urzędowania, czyli zawieszenie w sprawowaniu święceń, w jurysdykcji lub w urzędzie¹⁷.

Głównym i bezpośrednim celem **kary ekspiacyjnej** jest ukaranie przestępstwa, a także naprawienie nieporządku i szkody wyrządzonej wspólnocie kościelnej poprzez naruszenie ustawy lub nakazu (kan. 1336 KPK)¹⁸. Kara ekspiacyjna może być nałożona na stałe albo na czas określony lub nieokreślony, tzn. dopóki nie nastąpi jej darowanie poprzez efektywną ekspiację lub poprzez zwolnienie ze strony kompetentnej władzy. Spośród kar ekspiacyjnych należy między innymi wymienić karę w formie **zakazu, nakazu, pozbawienia** czy też *latae sententiae*¹⁹.

Kara *ferendae sententiae* jest najczęściej karą wydawaną poprzez wyrok, czyli taką, która nie wiąże winnego dopóki nie zostanie wymierzona (kan. 1314 KPK)²⁰ przez kompetentną władzę, to znaczy albo poprzez partykularny wyrok sądowy, albo poprzez dekret administracyjny. Inaczej mówiąc, w karze *ferendae sententiae* „moment ustanawiający (postanawiający)” jest oddzielony (odróżniony) od „momentu mającego zastosowanie (aplikację)”, czyli w konsekwencji ustanowienie (postanowienie) jest ze strony ustawy lub nakazu, natomiast zastosowanie (aplikacja) jest ze strony sędziego lub przełożonego kompetentnego²¹. Zatem albo sędzia, albo kompetentny przełożony, odpowiednio do ciężaru przestępstwa, może wydać karę ekskomuniki (kan. 1378 § 3, 1388 § 2 KPK)²², karę interdaktu (kan. 1373, 1374, 1380 KPK)²³ lub karę suspensy (kan. 1380, 1387, 1395 § 1 KPK)²⁴.

Kara *latae sententiae* jest karą wiążącą mocą samego prawa, czyli karą, która wiąże winnego przez sam fakt popełnienia przestępstwa, pod warunkiem, że wyraźnie postanawia to ustawa lub nakaz (kan. 1314 KPK). Kara *latae sententiae* jest karą, na którą winny naraża się przez sam fakt (*ipso facto*) popełnienia przestępstwa. Ewentualny wyrok lub dekret kompetentnej władzy ma tylko wartość oświadczącą, deklarującą (nie – skazującą) według określonych skutków jury-

17 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 1162–1163.

18 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 625–628.

19 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 879–881.

20 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 589.

21 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 692.

22 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 670–671, 677–678.

23 Por. K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 120–121, 126–127.

24 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 1162–1163.

dycznych (np. kan. 316 § 1, 508 § 1, 566 § 2, 874 § 1 n. 4, 1041 n. 6, 1331 § 2, 1332, 1333 § 2, 1335, 1356 § 1 n. 2 KPK). W przeciwieństwie do kary *ferendae sententiae* w karze *latae sententiae* brakuje interwencji sędziego lub przełożonego, ponieważ kara jest nałożona (wymierzona) sama przez się, *ipso facto*. Aby kara była *latae sententiae*, powinna być wyraźnie ustalona poprzez formułę *ipso iure*, *ipso facto* lub inną równoważną. Kary *latae sententiae*, jak można zauważyć, nabywa się przez sam fakt naruszenia (pogwałcenia) ustawy lub nakazu karnego, które wymagają od winnego pełnej odpowiedzialności za popełnione przestępstwo. Do kar *latae sententiae* przewidzianych w kodeksie należą ekskomuniki zarezerwowane Stolicy Apostolskiej (które są tematem niniejszego elaboratu), ekskomuniki niezarezerwowane (kan. 1364 § 1, 1398 KPK), interdykty (kan. 1370 § 2 i 1397, 1378 § 2 n. 1, 1378 § 2 n. 2, 1390 § 1, 1394 § 2 KPK), a także suspensy (kan. 1370 § 2 i 1397, 1378 § 2 n. 1, 1378 § 2 n. 2, 1383, 1390 § 1, 1394 § 1 KPK)²⁵.

Następną grupą kar kanonicznych są kary **określone i nieokreślone** (kan. 1315 § 3, 1319 § 1, 1349 KPK). Kary określone są ustanowione przez samą ustawę lub przez nakaz co do ich dokładnej istoty, czyli co do ich rodzaju i trwania, natomiast kary nieokreślone są wydawane (wymierzone) po roztropnym rozpatrzeniu sprawy przez sędziego lub przełożonego kompetentnego²⁶.

W aktualnym Kodeksie można wyróżnić także kary **obowiązkowe i fakultatywne nieobowiązkowe** (kan. 1315 § 3, 1343, 1344, 1727 § 1 KPK)²⁷. Kary obowiązkowe mają charakter obowiązujący (przymusowy), dlatego sędzia lub przełożony są zobowiązani do ich wymierzenia, natomiast kary fakultatywne są pozostawione do rozropnej decyzji sędziego lub przełożonego²⁸.

Do wymienionych kar, które pod względem ich typologii zostały podzielone na kilka grup, należy dołączyć jeszcze jedno rozróżnienie kar, tzn. podział na kary **zastrzeżone** Stolicy Apostolskiej i jej **niezastrzeżone**. Zgodnie z kan. 1354 § 3 KPK²⁹ Stolica Apostolska może sobie lub innym zastrzec prawo zwalniania z kar

25 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 692–694.

26 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 590–591, 593, 640.

27 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 591–592, 635–637; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 3, Roma 1996, s. 279.

28 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 879.

29 Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 646.

zastrzeżonych, czyli może z nich zwolnić tylko ona albo ci, którym ona zarezerwowała taką władzę. Według niektórych specjalistów prawa karnego kanonicznego podstawą zastrzeżenia nie jest kara, ale dobro publiczne dla lepszego zachowania dyscypliny kościelnej. Dlatego w znaczeniu ścisłym zastrzeżenie ani nie jest karą, ani nie ma na celu zwiększenia kary przewidzianej przez ustawę. Chociaż prawdą jest, że dla samego przestępcy jest o wiele trudniej uwolnić się od kary zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej, niż gdyby takiego zastrzeżenia nie było³⁰. W obowiązującym kodeksie pośród kar ekskomunikacji *latae sententiae* obok pięciu kar zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej (kan. 1367, 1370 § 1, 1378 § 1, 1382, 1388 § 1 KPK), istnieją również kary niezarezerwowane Stolicy Apostolskiej (kan. 1364 § 1, 1398 KPK)³¹.

3. Ustanie kar

Na temat **ustania kar** aktualny kodeks w pierwszej części szóstej księgi poświęca cały Tytuł VI (kan. 1354–1363 KPK)³². Pośród istniejących sposobów ustania kar należy wymienić: 1. śmierć przestępcy; 2. zniesienie wcześniejszej ustawy lub kary (kan. 1313 § 2 KPK); 3. amnestia – ułaskawienie za przestępstwo; 4. indult lub łaska (jest stosowana przy karach ekspiacyjnych i w pojedynczych przypadkach) za przestępstwo; 5. upływ czasu (w przypadku kar ekspiacyjnych na określony czas); 6. przedawnienie skargi karnej (kan. 1362 KPK); 7. zwolnienie ze wszystkich kar (kan. 1354–1361 KPK)³³. Kto może zwolnić z kary/kar? Według obowiązującego kodeksu prawa kanonicznego **zwolnienia z kar** mogą dokonać: 1. Stolica Apostolska (kan. 1355, 1356 § 1); 2. biskup (kan. 1355 § 2); 3. ordynariusz (kan. 1355 § 1 n. 1, 1356 § 1 n. 1 i n. 2); 4. kanonik penitencjarz/kapłan (kan. 508); 5. kapelan (kan. 566 § 2); 6. spowiednik (kan. 1357); 7. każdy kapłan w niebezpieczeństwie śmierci (kan. 976)³⁴. Warto jeszcze wspomnieć o zwolnieniu z cenzur (kan. 1358 KPK), a także o zawieszeniu cenzur (kan. 1335 i 1352 KPK). Mając na uwadze poprawczy

³⁰ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, Warszawa 2013/2014, s. 3.

³¹ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 618; L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 693, 879; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 125.

³² Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 645–655.

³³ Por. S. Ardito, *La cessazione delle pene*, skrypt, Roma 2004, s. 10.

³⁴ Por. S. Ardito, *La cessazione delle pene*, dz. cyt., s. 15.

cel cenzury, nie można udzielić zwolnienia od tej kary, czyli od ekskomuniki, interdaktu lub suspensy, dopóki winny nie odstąpił od upor, tzn. jeśli rzeczywiście nie żałował popełnienia przestępstwa oraz nie naprawił szkody i zgorzenia lub tego poważnie nie przyrzekł (kan. 1347 § 2 KPK). Zatem winnemu, który odstąpił od upor, czyli od swojego zachowania antyjurydycznego i przestępczego, nie można odmówić zwolnienia od cenzury. Zgodnie z kan. 1335 KPK w przypadku niebezpieczeństwa śmierci wszystkie cenzury, *ferendae sententiae* i *latae sententiae*, deklarowane i niedeklarowane, które zabraniają sprawowania sakramentów i sakramentaliów lub podejmowania aktów rządzenia, zostają zawieszane; natomiast poza niebezpieczeństwem śmierci może być zawieszona również cenzura *latae sententiae* niedeklarowana, ilekroć wierny prosi o sakrament lub sakramentalia albo o akt rządzenia. Podobnie według kan. 1352 KPK, dopóki winny znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, kara zabraniająca przyjmowania sakramentów lub sakramentaliów ulega zawieszeniu. Również w przypadku kiedy winny nie może zachować kary *latae sententiae* bez niebezpieczeństwa poważnego zgorzenia lub zniesławienia, powyższa kara zostaje zawieszona w całości lub częściowo, pod warunkiem że kara wiążąca mocą samego prawa nie została deklarowana ani nie jest notoryczna w miejscu przebywania przestępcy³⁵. Jeśli chodzi o zwalnianie z kar zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej, należy dokonać rozróżnienia pomiędzy zwalnianiem z kar w zakresie wewnętrznym i zewnętrznym. W zakresie wewnętrznym prawo zwalniania z kar zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej należy do kompetencji Penitencjarii Apostolskiej, natomiast w zakresie zewnętrznym – do Kongregacji Nauki Wiary. Normalnym zakresem zwalniania z kar kanonicznych jest zakres zewnętrzny, niemniej jednak kodeks przewiduje również zwalnianie z kar w zakresie wewnętrznym, które jest formą zwolnienia o charakterze uprzednim w stosunku do zakresu zewnętrznego, a czasami nawet formą niezależną od zakresu zewnętrznego³⁶.

4. Profanacja postaci konsekrowanych

Aktualny kodeks prawa kanonicznego przypomina, że najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, dlatego wszyscy wierni powinni z jak naj-

35 Por. L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 199–200,

36 Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 4.

większym szacunkiem odnosić się do Najświętszego Sakramentu (kan. 897, 898)³⁷. Znieważenie Najświętszej Eucharystii następuje nie tylko poprzez brak należnej czci, jaka powinna być oddawana temu sakramentowi, ale także przez profanowanie postaci konsekrowanych, które należy do kategorii przestępstw, za które winny ponosi karę ekskomuniki wiążącej mocą samego prawa. Natomiast w przypadku duchownego może być on jeszcze dodatkowo ukarany inną karą *ferendae sententiae*, a także wydaleniem ze stanu duchownego³⁸. O tym przestępstwie profanacji postaci konsekrowanych podaje w szczegółach kan. 1367 KPK. Polega ono na tym, że każdy, kto porzuca (*abicere*), zabiera (*abducere*) lub przechowuje (*retinere*) postaci eucharystyczne w celu świętokradzkim (*in sacrilegum finem*), podlega karze ekskomuniki *latae sententiae*, która jest zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. Do zaistnienia omawianego przestępstwa może dojść tylko wtedy, kiedy czynności profanacyjne dotyczyły postaci ważne konsekrowanych i miały na celu dokonanie świętokradztwa. W przeciwnym razie – przy braku postaci eucharystycznych – będzie mowa jedynie o grzechu osoby, która chciała sprofanować postaci konsekrowane³⁹.

Pierwszą z trzech form przestępstwa profanacji postaci konsekrowanych, którą wymienia kan. 1367, jest *abiectio*, czyli **porzucanie** tych postaci. Przez porzucanie postaci konsekrowanych należy rozumieć jakiegokolwiek dobrowolne i dokonane z wielką pogardą działanie wobec tych postaci. Do popełnienia tego przestępstwa dochodzi wówczas, kiedy z powodu pogardy, braku szacunku, złośliwości, świętokradztwa, nienawiści do Boga czy z innych negatywnych powodów są dokonywane działania profanacyjne postaci konsekrowanych, takie jak rzucanie lub rozrzucanie ich po ziemi, do ognia, na wysypisko śmieci, do latryny lub innych brudnych miejsc; deptanie ich, wypluwanie z ust po otrzymaniu Komunii Świętej, opluwanie lub rzucanie na nie nawozu czy zanieczyszczeń, strzelanie do nich; a także znieważanie i obrażanie Naświętszego Sakramentu podczas adoracji. Drugą formą przestępstwa profanacji postaci konsekrowanych jest *abductio*, czyli ich **zabieranie**. Istotą tego przestępstwa jest nie tyle wyciągnięcie czy wyniesienie postaci eucharystycznych z miejsca przeznaczonego na ten cel i zanieśenie do miejsca nieprzystosowanego, ile zamiar znieważenia tychże postaci. Inaczej mówiąc, zabieranie tych postaci jest

37 Por. E. Szafronowski, *Podręcznik Prawa Kanonicznego* (cz. 4), Warszawa 1986, s. 350.

38 Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 8–9.

39 Por. D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 4 (2012), s. 116–121; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 122–123.

dokonywane w celu świętokradczym. Profanacja następuje zatem wówczas, gdy postaci konsekrowane stają się przedmiotem aktów bezwstydných i bezbożnych oraz służą do celebracji czarnych mszy, rytów satanistycznych lub masońskich, a także magii, wróżbiarstwa lub też innego rodzaju zabobonów. Trzecią i ostatnią formą profanacji postaci konsekrowanych, którą wylicza kan. 1367, jest *retentio*, czyli **przechowywanie** postaci eucharystycznych. Warunkiem zaistnienia tego przestępstwa jest przechowywanie Najświętszego Sakramentu w miejscu zagrożonym profanacją, a także dokonywanie tego w celach świętokradczych. Wiąże się ono ściśle z przestępstwem zabrania tych postaci i przechowywania ich poza miejscem do tego przeznaczonymi. Takim przestępstwem może być na przykład zachowywanie tych postaci w kieszeni, w torebce, w domu lub też w innym nieprzystosowanym miejscu⁴⁰.

Bardzo ważnym warunkiem do zaistnienia przestępstwa oprócz zwykłej intencji naruszenia ustawy, czyli wystarczającej woli naruszenia prawa, zwanej też *dolus* o charakterze ogólnym, jest wymagany również *dolus* specyficzny, tzn. szczególna intencja i motywacja działania po stronie osoby popełniającej przestępstwo⁴¹. Na przykład jeśli osoba zabiera postaci konsekrowane bez chęci ich sprofanowania, nie mając takiego celu, a nawet wykluczając go, to w takim przypadku nie popełnia przestępstwa. I odwrotnie, jeżeli sprawca zabiera postaci konsekrowane w celu świętokradczym, mając umyślną intencję oraz motywację popełnienia takiego czynu, a następnie tego nie dokona, to w tej sytuacji popełnia przestępstwo i ponosi za nie winę⁴².

Według kan. 1367 oprócz dodatkowej kary, jaka może być wymierzona duchowemu, każdy, kto popełnia przestępstwo postaci konsekrowanych, podlega karze ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej. Zwolnienia z zaciągniętej za to przestępstwo kary może dokonać na forum zewnętrznym Kongregacja Doktryny Wiary, natomiast na forum wewnętrznym – Penitencjaria Apostolska. W razie niebezpieczeństwa śmierci przestępca może to uczynić również każdy kapłan w zakresie wewnętrznym sakramentalnym, przy czym gdyby penitent powrócił do zdrowia lub był poza niebezpieczeństwem śmierci, jest zobowiązany

⁴⁰ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 10–13; D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 117–120.

⁴¹ Por. J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005, s. 307.

⁴² Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 14–15; L. Chiappetta, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, dz. cyt., s. 474–475.

odwołać się do kompetentnej władzy. W przypadku skierowania prośby do Stolicy Apostolskiej o zwolnienie z tej kary należy uwzględnić następujące informacje: wiek penitenta oraz jego stan zdrowia psychicznego; datę popełnienia przestępstwa; jak często, w jaki sposób i dlaczego je popełniał; czy przestępstwo zostało popełnione tylko przez winnego, czy też razem z innymi osobami; czy popełnił je z inspiracji lub na skutek nakłonięć ze strony jakiejś sekty; czy wykazuje oznaki żalu i nawrócenia za popełnione przestępstwo; czy jest godny zaufania i cieszy się dobrym zdrowiem psychicznym⁴³.

5. Czynna zniewaga papieża

Przymus fizyczny względem papieża jest drugim w kolejności przestępstwem, które aktualny kodeks zarezerwował Stolicy Apostolskiej (kan. 1370 § 1). Aby doszło do zaistnienia tego rodzaju przestępstwa, musi nastąpić użycie siły: zewnętrzne, gwałtowne, nieusprawiedliwione oraz skierowane przeciwko osobie biskupa Rzymu. Zatem działanie podjęte przeciwko papieżowi musi mieć charakter **zewnętrzny**, czyli musi być czynnością fizyczną, następnie mieć charakter **gwałtowny**, a więc wbrew woli osoby, a także musi być **nieusprawiedliwione**, to znaczy niemające żadnego usprawiedliwienia, aby użyć przemocy fizycznej. Oprócz tych trzech elementów czynnej zniewagi papieża działanie to (aby mogło zaistnieć omawiane przestępstwo) musi być również skierowane **przeciwko jego osobie**, to znaczy, **przeciwko jego nietykalności cielesnej** (np. zranienie, zabójstwo, pobicie, powalenie na ziemię, czy obrzucenie kamieniami narusza tę nietykalność cielesną), skierowane **przeciwko jego wolności osobistej** (np. zatrzymanie, uwięzienie, wyrzucenie, wygnanie, porwanie godzi w tę wolność), a także **przeciwko jego godności** (godność papieża doznaje urazy poprzez np. oplucie, popchnięcie, zerwanie odzieży, obrzucenie błotem lub farbą, wepchnięcie do wody)⁴⁴.

Każdy, kto popełnia powyższe przestępstwo, podlega karze ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej, natomiast duchowny dodatkowo może podlegać innym karom, łącznie z wydaleniem ze stanu duchownego. Jeśli chodzi o zwolnienie z tej kary, to należy w prośbie o jej zwolnienie, którą kieruje

⁴³ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 16–18; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 122.

⁴⁴ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 19–24.

się do Stolicy Apostolskiej, zamieścić podobne informacje jak przy omówionym wcześniej przestępstwie profanacji postaci konsekrowanych⁴⁵.

6. Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko VI przykazaniu Dekalogu

Trzecim przestępstwem zarezerwowanym Stolicy Apostolskiej, które wymienia Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, jest rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1378 § 1, 977). Do zaistnienia tego przestępstwa muszą wystąpić trzy istotne elementy: 1. **grzech ciężki** zewnętrzny przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu; 2. **współudział** świadomy popełnienia powyższego grzechu przez obie strony, czyli przez spowiednika rozgrzeszającego i penitenta rozgrzeszanego; 3. **udzielenie (usiłowanie) rozgrzeszenia** od popełnionego wspólnie grzechu, to znaczy wypowiedzenie formuły absencji sakramentalnej. Według kan. 977 KPK⁴⁶, z wyjątkiem niebezpieczeństwa śmierci, rozgrzeszenie współnika w przypadku **grzechu ciężkiego** przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu jest nieważne. Nie jest tutaj brany pod uwagę żaden inny grzech, jak tylko ten, który popełniony jest przeciwko szóstemu przykazaniu i który jest grzechem ciężkim. Natomiast każdy inny grzech, który nie dotyczy szóstego przykazania Dekalogu, nawet najbardziej poważny, nie wchodzi w zakres omawianego przestępstwa. Katechizm Kościoła Katolickiego przy omawianiu Dekalogu wymienia następujące grzechy przeciwko szóstemu przykazaniu jako wykroczenia przeciwko czystości oraz przeciwko godności małżeńskiej: rozwiązłość, masturbacja, nierząd, pornografia, prostytutka, gwałt, akty homoseksualne, antykoncepcja, techniki niedozwolone zmierzające do zmniejszenia ludzkiej bezpłodności, cudzołóstwo, rozwody, związki bigamiczne, wolne związki, tzw. „prawo do próby”, kazirodztwo, nadużycia seksualne popełnione przez dorosłych na dzieciach lub młodzieży powierzonych ich opiece⁴⁷. Przez współudział należy rozumieć, że w tym samym grzechu w sposób świadomy, dobrowolny i za obopólną zgodą biorą udział przynajmniej dwie osoby (choć może być ich więcej). Tak więc

⁴⁵ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 22–24; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 124.

⁴⁶ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, dz. cyt., s. 191–192.

⁴⁷ Por. KKK 2331–2400.

wspólnikiem grzechu może być każda osoba, która jest zdolna do popełnienia grzechu, która wyraża na to zgodę i rzeczywiście popełnia taki grzech ze spowiednikiem. Dlatego warunkiem zaistnienia grzechu ciężkiego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu musi być popełnienie tego grzechu nie tylko przez samego spowiednika, ale także przez współnika lub współników tego grzechu. Trzecim i ostatnim elementem koniecznym do zaistnienia omawianego przestępstwa jest moment udzielenia rozgrzeszenia współnikowi w popełnionym grzechu, czyli wówczas, **kiedy kapłan wypowie słowa sakramentalnej absolucji**. Jak podaje kan. 1321 § 2 KPK, do popełnienia tego przestępstwa dochodzi wtedy, gdy kapłan działa rozmyślnie, naruszając zakaz, który znajduje się w kan. 1378 § 1 i 977 KPK. Inaczej mówiąc, aby mogło zaistnieć to przestępstwo, spowiednik musi wiedzieć, że chce udzielić rozgrzeszenia swojemu współnikowi oraz musi być świadomy, że udziela tego rozgrzeszenia wbrew istniejącemu zakazowi⁴⁸.

Kara ekskomuniki *latae sententiae* zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej, jakiej podlega kapłan w przypadku udzielenia rozgrzeszenia współnikowi w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, ma na celu przede wszystkim ochronę sakramentu spowiedzi przed nadużyciem władzy rozgrzeszenia, przed stworzeniem trudności moralnych do nawrócenia penitenta, a także przed zgorszeniem wśród wiernych. Takie zgorszenie może nie tylko odwieść ich od zasad moralności chrześcijańskiej, lecz również wywołać pogardę dla świętości sakramentu pokuty i wyrządzić zniewagę Kościołowi. Dlatego ustanowienie takiej kary za to przestępstwo ma na uwadze prewencję generalną, czyli wychowawcze znaczenie sankcji. Przy ewentualnej prośbie o zwolnienie z kary za powyższe przestępstwo, które trzeba skierować do Stolicy Apostolskiej, należy zamieścić następujące informacje: wiek penitenta, to znaczy kapłana, który udzielił rozgrzeszenia współnikowi w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; wiek współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, któremu kapłan współnik udzielił rozgrzeszenia; płeć współnika; stan kanoniczny współnika (niezamężny, małżonek, zakonnik, duchowny); czy było to pierwsze takie rozgrzeszenie; ile razy udzielono takiego nieważnego rozgrzeszenia; kiedy miało miejsce ostatnie takie udzielenie rozgrzeszenia; czy penitent zerwał grzeszne relacje ze współnikiem; czy penitent zmienił miejsce zamieszkania, czy też nadal przebywa w tym samym miejscu; czy penitent

⁴⁸ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 25–29; D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 137–139; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 123–124.

pełni dalej posługę kapłańską, czy też nie; czy jest duchownym diecezjalnym, czy zakonnym; jakie funkcje pełni; czy penitent prowadzi życie godne stanu kapłańskiego (np. czy codziennie sprawuje sakrament Eucharystii, odmawia liturgię godzin itd.)⁴⁹.

7. Udzielenie sakry biskupiej bez upoważnienia papieskiego

Kolejnym, czwartym przestępstwem, które aktualny kodeks zarezerwował Stolicy Apostolskiej, jest bezprawne udzielenie święceń polegające na udzieleniu sakry biskupiej bez papieskiego mandatu (kan. 1382). Do istotnych elementów tego przestępstwa należą: 1. brak papieskiego zlecenia; 2. wspólnie uzgodniony zamiar przestępczy; 3. wspólne uczestnictwo w realizacji podjętego zamiaru. Według kan. 1013 KPK przy braku papieskiego zlecenia żaden biskup nie może udzielić sakry biskupiej. Gdyby jednak doszło do takich święceń pomimo braku zlecenia czy upoważnienia papieskiego, będą one ważne, ale niegodziwe, dlatego że kodeks nie wspomina o klauzuli unieważniającej (kan. 1013). Z drugiej zaś strony brak mandatu papieskiego jest brakiem łączności między papieżem a biskupami – uczestnikami tych święceń, czyniąc je niegodziwymi. Poza tym, aby doszło do zaistnienia omawianego przestępstwa, musi wystąpić *dolus*, czyli wina umyślna zarówno ze strony biskupa konsekrującego, jak i po stronie kapłana konsekrowanego. Ostatnim elementem, który powoduje powstanie tego przestępstwa, jest wspólny udział w realizacji podjętego zamiaru przestępczego, to znaczy nie tylko udział biskupa konsekrującego bez papieskiego zlecenia i kapłana przyjmującego taką konsekrację, ale także udział biskupów współkonsekratorów, a przynajmniej dwóch zgodnie z kan. 1014, którzy są konieczni do konsekracji biskupiej, gdyby Stolica Apostolska nie udzieliła dyspensy. Odnośnie do biskupów współkonsekrujących pojawiło się pytanie, a następnie dyskusja, czy są oni tak samo współsprawcami przestępstwa jak główny konsekrator i elekt (kan. 1329 § 2). Po dokładnym rozważeniu różnych argumentów dotyczących tego przestępstwa Papieska Rada ds. Tekstów Ustaw 16 czerwca 2011 roku zajęła ostatecznie stanowisko w tej sprawie, stwierdzając, że biskupi, którzy wypełniają funkcję współkonsekratorów, są współsprawcami przestępstwa, bowiem podobnie jak główny biskup konsekrujący nakładają ręce i wypowiadają słowa konsekracji, a zatem na równi z nim podlegają takiej samej

⁴⁹ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 30–32; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 123–124.

odpowiedzialności karnej. Ponadto ich udział w bezprawnym udzielaniu święceń biskupich spełnia wszystkie istotne warunki (czyli trzy wyżej wymienione elementy), które są konieczne do zaistnienia tego przestępstwa⁵⁰.

Jeśli chodzi o sankcje karne, to w przypadku udzielenia sakry biskupiej bez upoważnienia papieskiego, a także przyjęcia sakry biskupiej bez mandatu papieskiego zarówno główny konsekратор oraz konsekrowany, jak i współkonsekrujący jako uczestnicy aktu bezprawnego podlegają przewidzianej w kan. 1382 KPK karze ekskomuniki *latae sententiae* zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej. Gdyby doszło do zaistnienia takiego przestępstwa, do którego dochodzi raczej rzadko, przy prośbie o zwolnienie z kary za to przestępstwo skierowanej do Stolicy Apostolskiej należałoby zamieścić podobne informacje, jakie są wymagane przy innych wcześniej podanych przestępstwach⁵¹.

8. Bezpośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi

Piątym i ostatnim przestępstwem, które Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku zastrzega Stolicy Apostolskiej, jest przestępstwo bezpośredniej zdrady tajemnicy spowiedzi (kan. 1388 § 1). Dotyczy ono wyłącznie spowiednika i odnosi się jedynie do tego, co stanowi przedmiot spowiedzi. Polega ono na tym, że spowiednik pomimo absolutnego obowiązku tajemnicy spowiedzi łamie tak zwane *sigillum sacramentale*, wyjawiając znajomość spraw, którą uzyskał podczas spowiedzi. Przy każdej spowiedzi, zgodnie z kan. 983 KPK, na spowiednika jest nałożony podwójny obowiązek. Jest on zobowiązany do zachowania absolutnej nienaruszalności tajemnicy spowiedzi, czyli jakiegokolwiek jej wyjawienia, co więcej – spoczywa na nim całkowity zakaz wykorzystywania wiedzy zdobytej ze spowiedzi. Oznacza to, że jest mu absolutnie zabronione ujawnianie treści spowiedzi penitenta – czy to słowami, czy też w jakikolwiek inny sposób, a także w czymkolwiek i dla jakiegokolwiek przyczyny. Inaczej mówiąc, powyższe dwa obowiązki spowiednika nigdy nie dopuszczają wyjątków ani żadnego usprawiedliwienia. Przedmiotem istotnym *sigillum sacramentale* są wszystkie grzechy śmiertelne i lekkie, a także tajne i publiczne, i to

⁵⁰ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 33–38; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 124–125.

⁵¹ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 39–40; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 125.

nie tylko penitenta, lecz również innych, poznane ze spowiedzi penitenta. Warunkiem do zaistnienia omawianego przestępstwa jest zdrada bezpośrednia tajemnicy sakramentalnej, która występuje wówczas, kiedy spowiednik wyjawia przedmiot spowiedzi (to znaczy jakiś grzech lub niektóre grzechy) oraz w sposób wyraźny wskazuje osobę penitenta (lub innych osób poznanych ze spowiedzi penitenta). Jak wynika z kan. 1388 § 1 KPK, podmiotem przestępstwa jest spowiednik, czyli szafarz sakramentu pokuty, który oprócz władzy święceń kapłańskich ma również upoważnienie do jej wykonywania (kann. 965–966 KPK). Jednym z istotnych elementów do zaistnienia każdego przestępstwa jest *dolus*, czyli wina umyślna po stronie przestępcy. Aby doszło do zaistnienia omawianego przestępstwa, musi zatem wystąpić wina umyślna po stronie spowiednika, to znaczy musi zaistnieć w nim zdecydowana chęć i wola przekroczenia przepisu łamiącego *sigillum sacramentale*⁵².

Ze względu na całkowitą nienaruszalność tajemnicy spowiedzi (kan. 983 KPK) spowiednik, który bezpośrednio złamałby *sigillum sacramentale*, podlega karze ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej. W przypadku prośby skierowanej do Stolicy Apostolskiej o zwolnienie z kary za przestępstwo bezpośredniej zdrady tajemnicy spowiedzi należy zamieścić następujące informacje: wiek penitenta; kiedy przestępstwo zostało popełnione; ile razy; w jakich okolicznościach; czy zostało popełnione w sposób wolny, czy w wyniku zaniedbania należytej ostrożności; czy penitent, którego zdrada dotyczy, poniósł z tego tytułu jakąś szkodę; czy byli świadkowie takiej zdrady i czy wiedzieli, że nastąpiło naruszenie *sigillum sacramentale*, czy powstało z tego powodu zgorszenie; czy penitent jest spowiednikiem, który zazwyczaj zachowuje należyłą ostrożność w materii zachowania *sigillum sacramentale*; czy penitent jest człowiekiem właściwie oceniającym rzeczywistość, czy może skrupulatem⁵³.

9. Usiłowanie udzielenia święceń kapłańskich kobiecie

Pośród analizowanych w niniejszym elaboracie kar, które są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, pozostaje do omówienia jeszcze jedna, szósta i ostatnia kara. Prze-

⁵² Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 40–43; D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, s. 147–150; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 123.

⁵³ Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 44–45; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 123.

widziana jest ona za przestępstwo usiłowania udzielenia święceń kapłańskich kobiecie, które zostało zdefiniowane przez Kongregację Nauki Wiary po raz pierwszy w Dekrecie ogólnym⁵⁴ 19 grudnia 2007 roku, ponieważ Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku nie ma analogicznej dyspozycji. Trzy lata później zarówno omawiane przestępstwo, jak i przewidziana za nie kara zostały ponownie potwierdzone oraz doprecyzowane w nowym tekście dokumentu *Normae de delictis reservatis* tej samej Kongregacji Nauki Wiary⁵⁵, a następnie zatwierdzone przez papieża Benedykta XVI 21 maja 2010 roku⁵⁶. Przestępstwo *attentatae sacrae ordinationis mulieris* związane jest ściśle z założycielem wspólnoty schizmatycznej – argentyńskim księdzem Romulem Antoniem Braschim, który usiłował udzielić święceń kapłańskich siedmiu kobietom 29 czerwca 2002 roku. W celu ochrony natury i ważności sakramentu święceń Kongregacja Nauki Wiary zainterweniowała kilka razy w tej sprawie, wydając między innymi dekret ekskomuniki dla współautorów tego przestępstwa⁵⁷.

Przestępstwo usiłowania udzielenia święceń kobiecie jest naruszeniem o charakterze doktrynalnym, ponieważ odrzuca w sposób formalny i uporczywy doktrynę, którą Kościół głosił od zawsze. Doktryna ta została potwierdzona oraz definitywnie przedstawiona przez papieża Jana Pawła II w 1994 roku w następujący sposób: „Kościół nie ma żadnej władzy udzielania święceń kapłańskich kobietom, a orzeczenie to powinno być przez wszystkich wiernych Kościoła uznane za osta-

54 Por. Congregatio Pro Doctrina Fidei, *De delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris*, dz. cyt., s. 403.

55 Por. Congregatio Pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis reservatis*, s. 423–424, art. 5: „Tylko Kongregacja Nauki Wiary osądza również najcięższe przestępstwo usiłowania udzielenia sakramentu święceń kobiecie: 1° przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 1378 Kodeksu Prawa Kanonicznego, zarówno usiłujący udzielić sakramentu święceń, jak i kobieta usiłująca przyjąć święcenia podlegają ekskomunie *latae sententiae* [wiążącej mocą samego prawa], zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej; 2° jeśli zaś usiłujący udzielić sakramentu święceń lub kobieta usiłująca przyjąć święcenia jest chrześcijaninem podlegającym Kodeksowi Kanonów Kościołów Wschodnich, przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 1443 tegoż Kodeksu, winien być ukarany ekskomuniką większą, z której zwolnienie jest również zastrzeżone Stolicy Apostolskiej; 3° jeśli winny jest duchownym, może być ukarany wydaleniem lub pozbawieniem urzędu”. Warto jeszcze dodać, że Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, składające się z dwóch części, w pierwszej części pod nazwą *Normae substantiales* (obejmując art. 1–7) wyliczają między innymi poszczególne przestępstwa należące do kategorii *delicta reservata*, natomiast w drugiej części zatytułowanej *Normae processuales* (obejmując art. 8–31) podają sposób postępowania w przypadku *delicta reservata*.

56 Por. D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 113–114, 154.

57 Por. D. Borek, *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 154–155.

teczne”⁵⁸. Każde działanie przeciwne tej doktrynie jest przestępstwem, a ten, kto usiłuje udzielić święceń kobiecie⁵⁹, jak również kobieta lub kobiety, które usiłują przyjąć święcenia, jako podmioty tego przestępstwa zaciągają karę ekskomuniki *latae sententiae*, zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej. Natomiast gdyby sprawcą był duchowny, dodatkowo przewidziana jest jeszcze kara fakultatywna lub depozycji⁶⁰. Przy jakiegokolwiek próbie udzielania święceń kobiecie takie święcenia i tak będą tylko usiłowane, a więc nieważne, gdyż zgodnie z kan. 1024 KPK, podmiotem zdolnym do przyjęcia święceń kapłańskich jest tylko mężczyzna ochrzczony (*vir baptizatus*)⁶¹.

Jeśli chodzi o wskazania dotyczące próby o zwolnienie z kary za przestępstwo usiłowania udzielenia święceń kapłańskich kobiecie, należałoby zastosować podobne działania, jakie zostały podane przy innych wymienionych przestępstwach. Przeszłość to występuje raczej rzadko, niemniej jednak przy próbie skierowanej do Stolicy Apostolskiej należy zamieścić wszystkie informacje, które obowiązują przy innych przestępstwach⁶².

Zakończenie

W niniejszym elaboracie zostały omówione kary za przestępstwa, które należą do kategorii *delicta reservata*, czyli zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej. Spośród sze-

⁵⁸ Ioannes Paulus II, Epistula apostolica *Ordinatio sacerdotalis* (22.05.1994), „Acta Apostolicae Sedis” 86 (1994), s. 545–548.

⁵⁹ Chociaż osobą, która usiłuje udzielić takich święceń, może być zarówno diakon, prezbiter czy biskup ważnie lub nieważnie wyświęcony, jak i mężczyzna lub kobieta, to i tak „udzielone” święcenia kapłańskie kobiecie lub kobietom stanowią tylko symulację tego sakramentu i w związku z tym są nieważne i nieistniejące (por. D. Borek, *Przeszłość przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 154, 156).

⁶⁰ Por. Congregatio Pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis reservatis*, art. 5, s. 423–424; D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 49; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 125.

⁶¹ Por. D. Borek, *Przeszłość przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, dz. cyt., s. 156; A.G. Miziński, *Proces o stwierdzenie nieważności święceń w aktualnych przepisach Kościoła łacińskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 4 (2012), s. 169–170. Szerzej na temat święceń kobiet zob. również J. Krukowski, *Święcenia*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Uświęcające zadanie Kościoła*, red. W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, J. Krzywdą, P. Majer, B. Zubert), t. III/2, Poznań 2011, s. 221–223.

⁶² Por. D. Borek, *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, dz. cyt., s. 52; K. Nykiel, *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem*, dz. cyt., s. 125.

ściu analizowanych przestępstw aż pięć z nich dotyczy sakramentów: Eucharystii i pokuty oraz święceń w stopniu episkopatu i święceń kapłańskich. Ze względu na konieczność ochrony natury i ważności sakramentu święceń wobec prób podważania stałej nauki Kościoła w materii święceń kapłańskich Kongregacja Nauki Wiary w 2007 roku do listy pięciu *delicta reservata*, które są wymienione w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku, dołączyła jeszcze jedno przestępstwo, polegające na usiłowaniu udzielania święceń kapłańskich kobiecie. Zarówno to przestępstwo, jak i pozostałe, które należą do kategorii *delicta graviora*, po wprowadzeniu pewnych modyfikacji zostały jeszcze raz zdefiniowane w 2010 roku przez Kongregację Nauki Wiary w Normach *De delictis resevatis*. Wspomniana aktualizacja i potwierdzenie norm są wyrazem wielkiej troski Kościoła o depozyt wiary, ponieważ dotyczą nie tylko ochrony sakramentów Eucharystii, pokuty oraz święceń kapłańskich i biskupich, ale także odnoszą się do godziwego i ważnego ich sprawowania. Obok omówienia istotnych znamion każdego z sześciu przestępstw celem elaboratu było również podanie kary za ich popełnienie oraz przedstawienie niezbędnych informacji i wskazań, które dotyczą prośby o zwolnienie z zaciągniętej kary. Jako że powyższe kary za przestępstwa odnoszą się do kategorii *delicta reservata*, prośby o ich zwolnienie należy kierować zawsze do Stolicy Apostolskiej zgodnie z podanymi i omówionymi wskazaniem.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

1. Ioannes Paulus PP. II, Constitutio apostolica *Sacrae disciplinae leges*, Venerabilis Fratribus Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Presbyteris, Diaconis ceterisque populi Dei membris: Codex Iuris Canonici promulgatur, 25 ianuari 1983, *Praefatio, Codex Iuris Canonici, Index*, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) Pars II, VII–XIV, XV–XXX, s. 1–301, 303–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski*, Poznań 1984.
2. Ioannes Paulus II, Epistula apostolica *Ordinatio sacerdotalis* (22 maii 1994), „Acta Apostolicae Sedis” 86 (1994), s. 545–548.
3. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Reconciliatio et poenitentia*, Poznań 1985.
4. Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum generale *De delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris* (19 decembris 2007), „Acta Apostolicae Sedis” 100 (2008), s. 403.

5. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21 maii 2010), „Acta Apostolicae Sedis” 102 (2010), s. 419–434.

6. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.

Literatura

7. Ardito S., *La cessazione delle pene*, skrypt, Roma 2004.

8. Borek D., „*Delicta reservata*” – „*iter*” historyczny, skrypt – cz. 1, Warszawa 2013/2014.

9. Borek D., *Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej*, skrypt – cz. 2, Warszawa 2013/2014.

10. Borek D., *Normy „De gravioribus delictis” z 2001 r.*, skrypt – cz. 3, Warszawa 2013/2014.

11. Borek D., *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach „De delictis reservatis” z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 55 (2012), s. 111–158.

12. Chiappetta L., *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Roma 1987.

13. Chiappetta L., *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 2, Roma 1996.

14. Chiappetta L., *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 3, Roma 1996.

15. Chiappetta L., *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Roma 1994.

16. Miziński A. G., *Proces o stwierdzenie nieważności święceń w aktualnych przepisach Kościoła łacińskiego*, „Roczniki Nauk Prawnych” 4 (2012), s. 167–183.

17. Nykiel K., *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem. Aspekty prawne i teologiczne*, w: *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, B. Pieron, Lublin 2014, s. 111–129.

18. Krukowski J., *Święcenia*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Uświęcające zadanie Kościoła*, red. W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, J. Krzywda, P. Majer, B. Zubert, t. III/2, Poznań 2011, s. 205–249.

19. Sondel J., *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005.

20. Szafronowski E., *Podręcznik prawa kanonicznego*, cz. 4, Warszawa 1986.

SUMMARY

Penalties Reserved to the Apostolic See

The object of this paper are penalties, which are reserved to the Apostolic See. As well the actual Code of Canon Law as the documents of the Congregation for the Doctrine of the Faith present six delicts, for which one is a *latae sententiae* excommunication, and this penalty can remit only the Apostolic See. To the category of the delicts *delicta graviora*, which at the same time are *delicta reservata*, in other words, delicts reserved to the Apostolic See, belong: the profanation of the consecrated species (can. 1367), the physical force against the Roman Pontiff (can. 1370 § 1), the absolution of an accomplice in a sin against the sixth commandment of the Decalogue (cann. 1378 § 1, 977), the consecration of someone a bishop without of a pontifical mandate (can. 1382), direct betrayal of the sacramental seal (can. 1388 § 1), the attempt of conferring of the holy orders on a woman. The petitions of remission of penalties for the above-mentioned delicts one should always apply to the Apostolic See according to the presented indications.

Keywords: delict, penalty, excommunication, *delicta graviora*, criminal law

Kary zastrzeżone Stolicy Apostolskiej

Celem niniejszego opracowania są kary, które są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Zarówno aktualny Kodeks prawa kanonicznego, jak i dokumenty Kongregacji Nauki Wiary wymieniają sześć przestępstw, za które przewidziana jest kara ekskomuniki *latae sententiae* (wiążącej mocą samego prawa), z której może zwolnić jedynie Stolica Apostolska. Do kategorii przestępstw *delicta graviora*, które są równocześnie *delicta reservata*, czyli przestępstwami zarezerwowanymi dla Stolicy Apostolskiej, należą: profanacja postaci konsekrowanych (kan. 1367), czynna zniewaga papieża (kan. 1370 § 1), rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko VI przykazaniu Dekalogu (kan. 1378 § 1, 977), udzielenie sakry biskupiej bez upoważnienia papieskiego (kan. 1382), bezpośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi (kan. 1388 § 1), usiłowanie udzielenia święceń kapłańskich kobiecie. Prośby o zwolnienie z kar za wyżej wymienione przestępstwa należy zawsze kierować do Stolicy Apostolskiej zgodnie z podanymi wskazaniem.

Słowa kluczowe: przestępstwo, kara, ekskomunika, *delicta graviora*, prawo karne